

Η ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ. *)

Εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἱωάννου ἦν ὁ Ζακύνθιος Ἰωάννης Βλαστός, ὅστις ἀκολουθῶς ἐγένετο καὶ βοηθὸς εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ. Τοῦ Βλαστοῦ αἱ εἰκόνες πολὺ ἐξετιμῶντο καὶ ἐν Βενετίᾳ, ἔθλα μετέβη μετὰ τοῦ διδασκάλου του καὶ μετέρχετο τὴν τέχνην του. Ὁ Βλαστός ἐπωνομάσθη Μπουνιαλέτος, τῶσον ἐμιμᾶτο ἀπὸ τὸν διδασκάλον αὐτοῦ.

Ἐτερος Κρής διεπρέψεν ἐν Ζακύνθῳ, ὁ Μιχαήλ Ἀγαπητός. Οὗτος ἦτο δεινὸς ἱεροκτῆρς, λόγιος καὶ καλλιτέχνης, εἶχε δὲ τὴν μανίαν νὰ περισυλλέγῃ χειρογράφα καὶ σπανία βιβλία. Μετέρχετο ἐν Ζακύνθῳ τὸν διδασκάλον τῆς ἐλληνικῆς, ἅμα δὲ τῆς ἀγιογραφικῆς. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζακύνθον ὁ ἱερεὺς οὗτος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πολλὰς εἰκόνας, εἶχε δὲ κατὰ νοῦν νὰ οἰκοδομήσῃ ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γοργοῦπηκόος. Ὑπῆρξεν ἐφημέριος τῶν ἀγίων Τεσσαράκοντα. Ἀπέθανε τῷ 1705.

Ἀπέκτισε φήμην καλοῦ ἀγιογράφου καὶ ὁ ἱερεὺς Παΐσιος Κατηφόρης. Αἱ εἰκόνες του ἦσαν περιζήτητοι καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἑστανρωμένοι του εἶχαν μεγάλην φήμην. Ἦτο καὶ ἐξοχος χρυσωτής, ἅμα δὲ καὶ ψάλτης. Ἡ φωνὴ του ἦτο γλυκεία καὶ μαθηταὶ του ἦσαν τότε ὅλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ψάλλται. Κατ' ἀρχὰς παρηκολούθει πιστῶς τὴν Βυζαντιανὴν ἀγιογραφίαν. Ἐπίσης ἐψάλλε τὴν Βυζαντιανὴν μουσικὴν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του προὔτιμα τὴν ἰταλικήν. Ἐπίσης εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του ἐγένετο σφόδρα θιασώτης τῆς ἰταλικῆς ζωγραφικῆς καὶ ἐν τῇ Βενετικῇ σχολῇ. Ὁ ἀγιογράφος οὗτος πρὶν ἢ λαβῇ ἀπ' αὐτοῦ τὸν χρυσωτῆρα ἀνεγίνωσκε προσευχὴν, καὶ ἐνομιζέτο ὅτι ἦτο ἀνάξιος τῆς θείας του τέχνης, ἐπίσης ὁσάκις εἰργάζετο τὸν Χριστὸν ἢ τὴν Παναγίαν, ἐνήστευεν. Ἐλεγον ὅτι τὸ ζωγραφεῖον ἦτο ὅμοιον πρὸς ἐκκλησίαν καὶ ἀπῆται ἵνα ὁ εἰσερχόμενος εἴναι ἀσκεπής καὶ νὰ ποιῇ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Ἀλλοῖμονον, ἂν εἰς τὴν οἰκίαν του ἐβλάσφημουν!

Ἐν τούτοις ἐν Ζακύνθῳ ἡ ἀγιογραφία διεξίετο κατὰ τὸν τρόπον τῶν Κρητῶν. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἑνετικῆς σχολῆς ἐκυρίευε τοὺς ἀγιογράφους. Κατὰ τὸν δέκατον ὀγδοὺν αἰῶνα ἀνεφάνησαν πολλοὶ ἀγιογράφοι κατὰ τὸν μᾶλλον ἢ ἦσαν καλοὶ. Εἶνε δὲ οἱ ἐξῆς: Ἀπόστολος Κριζίζης, Νικόλαος Ἀρβανιτάκης, Ἀλέξανδρος Γρυπάρης, Γεώργιος Βιδά-

*) Τέλος.

λας, Θεόδωρος Παπακωντώνης, Πέτρος Βόσος, Στυλιανὸς ἱερεὺς Σταυράκης, Εὐστάθιος Ἀρβανιτάκης, Ἰωάννης Σαρατσίνης ἀναγνώστης, Δημήτριος Σταυράκης, Μιχαήλ Δαμασκηνός, Νικόλαος Καλέρης, Ἰωάννης Κοράνης, Ἀνδρέας Κοράνης, Ζωσιμᾶς ἱερομόναχος, Νικόλαος ἱερομόναχος, Θεόδωρος Πουλᾶκης, Φιλόθεος ἱερομόναχος καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα εἰργάσθησαν εἰς τὴν Ζακύνθον οἱ Κεφαλλῆνες ἀγιογράφοι. Εὐστάθιος Καρούσος, Στελιανὸς Δεσάρης καὶ Ἀνδρέας Καραντηνός καὶ ὁ Ἰθακήσιος Ἰωάννης Σκουτάρης ἀναγνώστης (1).

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ζωγραφικῆς, ἣν πέρυσιν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ Παναγιώτῃ, ἱστορήσαμεν τὰς ἐνεργείας τοῦ καλλιτέχνου Ἱερωνύμου Πλακωτοῦ ὅπως δώσῃ ἰσχυρὴν εἰς τὴν βυζαντιανὴν ἀγιογραφίαν, ἅτε τολμηρότερος τῶν Κρητῶν καὶ ὅστις ἱδρυσεν μίαν σχολὴν ἥτις εὖρε ὁπαδοὺς τολμηροὺς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εἰργάζετο ἐν Ζακύνθῳ ὁ Πελοποννήσιος Γεώργιος Ἰωάννου Ἀρβανιτοπούλου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Χίος. Συγχρόνως δὲ δραστηρίως εἰργάζετο ὁ Διονύσιος Γεωργόπουλος ὅστις προσεπάθει νὰ μιμηθῇ τὴν Ἰταλικὴν ζωγραφίαν. Ἐχαιρον φήμην καὶ ὁ Προκόπιος, ὁ Βασιλῆς καὶ ἰδίως ὁ Καστρινός ὡς καλοὶ ἀγιογράφοι.

Ἐκεῖνος ὅστις ἀφῆκε παρὰ τῷ λαῷ φήμην μεγάλην ἦτο ὁ Νίκας, ὅστις ἀπέθανε ἐτῶν ἐξήκοντα ἐπὶ τῷ 1867. Οὗτος ἐκαλεῖτο Παναγιώτης Πλαίσας Νίκας, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Προκόπη, ἐμελέτησε τὰ ἔργα τοῦ Πλακωτοῦ, τοῦ Δοξακῆ, τοῦ Κουτουζῆ, τοῦ Καντούνη. Εἰργάσθη πολὺ (2). Δυστήχημα εἶνε ὅτι, ὁ Νίκας ἐστρεβετο γνώσεων ἐπιστημονικῶν καὶ ἐν ἀνατομικῇ.

Αἱ μικρογραφίαι του ὅμως εἶνε μικρὰ ἀριστουργήματα ἐνίοτε. Ἀγιογράφος ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Νίκα, Νικόλαος Πλαίσας, ὅστις νεώτατος ἀπέθανε πρὸ εἰκοσιπενταετίας. Καλοὶ μαθηταὶ τοῦ Νίκα ὑπῆρξαν ὁ Πορφύριος Κοιζῆς καὶ ὁ Ἰωάννης Ταμπάκης. Περὶ τοῦ Ταμπάκη εἶπομεν ἤδη ἐν ἑορταστικῇ εἰς τὸ περὶ τῆς Ζωγραφικῆς ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ Ταμπάκης κατάρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ περισσοτέρας γνώσεις τοῦ διδασκάλου του, ἐμελέτησε περισσότερον, ἔλαβε ὡς διδασκάλον τὸν Κεφαλλῆνα Γεώργιον Μηνιάτην, οὐχ ἦσαν ὅμως τὸ διάγραμμα τῶν ἀγιογραφῶν του ἦτο

1) Κατὰ ἑγγραφα ἅπερ εἶδομεν. Εἰκόνας μὲ ὑπογραφὰς τῶν δὲν εἶδομεν.

2) Πρβλ. Σ. δε Βιάζης. Παναγιώτης Πλαίσας Νίκας ἐν τῇ Παλλιγενεσίᾳ. Ἀθηνῶν ἀρ. 10.073 τοῦ ἔτους 1896.

ἐν γένει ἄχαρι καὶ ἀκομψόν, τὰ ἄκρα λαϊθα-
σμένα καὶ ἄτεχνα, αἱ πτωχαὶ ἀτυχεῖς· ἠγνοεῖ
τὴν ἀνατομίαν καὶ τὴν προοπτικὴν. Μετὰ
τοῦ θανάτου τοῦ Ταμπάκη, ἔπαυσε καὶ ἡ
σχολὴ αὕτη ἐν Ζακύνθῳ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ
Ταμπάκη προσπαθοῦν νὰ ἐργασθῶσι διὰ τοῦ λι-
νελαίου καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ κορακοῦ τοῦ ὠοῦ. Ὁ-
μολογουμένως ὁ Ταμπάκης δὲν ἤφηση μαθητὴν
τέλειον, διότι δὲν ἤθελε νὰ διδάξῃ τὴν τέχνην
του εἰλικρινῶς. Οἱ μαθηταὶ ἔμενον ἐπὶ πολὺ
παρὰ τῷ ἐργαστηρίῳ, ἐσχεδίαζον, ἀλλὰ δὲν
τοὺς ἐδείκνυε τὰ μυστήρια τῆς τέχνης καὶ οὐ-
τως ἀπεφοίτουν καὶ οἱ εὐφρόστεροι εἰργάζοντο μό-
νοι τῶν, γινόμενοι αὐτοδίδακτοι. Ἀλλοίμονον
ὅταν οἱ καλλιτέχνη οἱ ἐπιστήμονες καὶ ἐν γέ-
νει οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων εἴνε ἐγωῦ-
σταί. Ἡ βυζαντινὴ ἀγιογραφία ἡ τόσον ἀκ-
μάσασα ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, τώρα εἶνε εἰς πα-
ρακμήν, μάλιστα εὐδαίς ἐργάζεται τώρα μετὰ
τοῦ ζήλου τοῦ Νίκα καὶ ἐκ τοῦ Ταμπάκη, ὅστις
ἦτο ὁ τελευταῖος θιασώτης, προσπαθῶν κατὰ
τάς ἀσθενεῖς αὐτοῦ δυνάμεις νὰ ὑψώσῃ τὴν
βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΘΥΜΑΣΑΙ ;

Θυμᾶσαι ; ἔγερνε θολὸ
Τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι,
Κι' εἰσελνε φῶς θαμπό, θαμπό
Σὰν νεκρικὸ λυχνάρι.

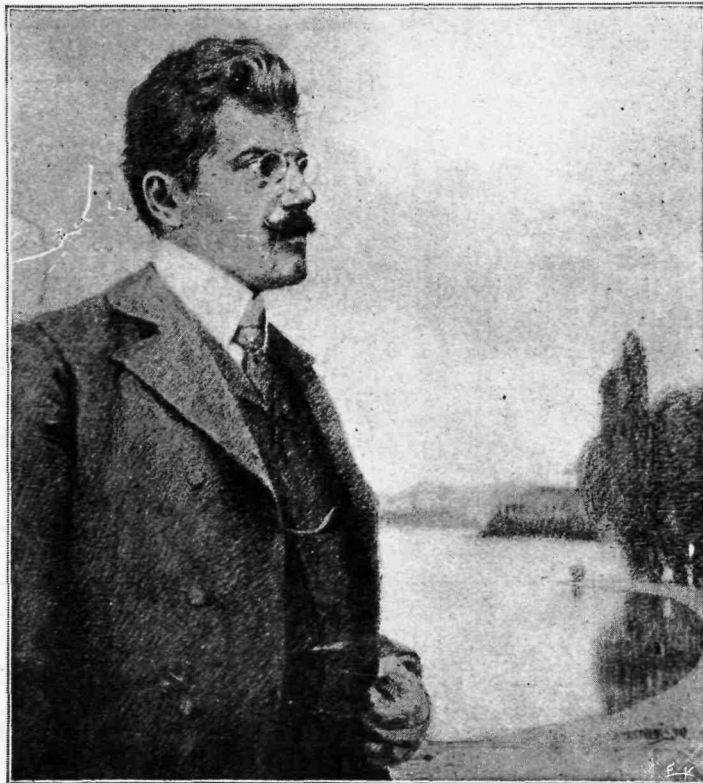
Κι' ἐμεῖς ἐγείραμε χλωμοὶ
Στὸ σιῆθος τὸ κεφάλι,
Καὶ 'πίσω 'πήραμε ἄργοι
Τὸ δρόμο μας καὶ πάλι.

Κι' ἐκεῖ 'ς τὴν ἄκρην τοῦ βουνοῦ
'Εσφίξαμε τὰ χέρια
Κι' ὁ ὄρκος μας ὡς τ' οὐρανοῦ
'Ανέβηκε τ' ἀστέρι.

Στὴν ἴδια πάλι τὴν μεριά
Λέντρα, βουνὰ καὶ φύλλα
Τὰ συνεπέρνει μουσικιά,
Θανάτου ἀναιριχίλα !

Σκύπτω, ἓνα μνημὲν προσκυνῶ
Καὶ νεκρικὸ λυχνάρι,
Μ' ἀντιφεγγίζει μοναχὸ
Τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι.

ΑΙΜΥΛΙΑ

Κ. Παρθένη

Λάμπρος Ἀστέρης